

“És el filòleg i historiador valencià de més transcendència del segle”

Tortajada, Gaietà Huguet, Adolf Pizcueta, Maximilià Thous o Sanchis Sivera, hi havia un aleshores ben jove Manuel Sanchis Guarner.

Universitat. Conscient de la importància de l'organització, del bon funcionament de l'engranatge acadèmic, va prendre compromís també en la vida interna de la institució: va ser l'artífex de la creació, a la Universitat de València, de l'Institut de Filologia Valenciana, posteriorment convertit en interuniversitari per a aplegar també la Universitat d'Alacant i la Jaume I de Castelló. De fet, Sanchis Guarner va dedicar bona part dels seus darrers anys de vida a la institució universitària: va ser director del departament de Lingüística Valenciana, de l'Institut de Ciències de l'Educació i degà de la Facultat de Filologia.

país valencià. “Malgrat la seva vocació originària, que l'hauria convertit en un científic pur”, escrivia Antoni M. Badia i Margarit, Sanchis se sentí obligat a intervenir en el món polític-cultural; fidel, però, en aquesta vocació originària, no abandonà mai les activitats de l'home de ciència.” A mesura que passaven els anys, conscient de les urgències del país, va intensificar la seva presència en actes públics: conferències, aplecs, debats, parlaments de petit format o davant de multituds, el missatge de fermesa raonada que transmetia Sanchis Guarner, la seva constant defensa de la llengua —convençut com estava que forma part de la columna vertebral de la recuperació nacional— es va escampar amb naturalitat per tot el País Valencià.

e posició. L'any 1950, Joan Ballester i Joan Mateu van idear i engegar una campanya de propaganda per a fer conèixer el *Diccionari català-valencià-balear*. Es va crear una exposició

itinerant, amb grans mapes de tot l'àmbit lingüístic català, llibres, fotografies i de tot, que va recórrer bona part dels Països Catalans. Sanchis Guarner va participar amb entusiasme en un bon grapat de presentacions. La de la ciutat de València, feta a l'ajuntament, va ser ben concorreguda.

llorenç mo à. Fou un dels joves que van trobar estímul a la tertúlia del cafè Riscal de Palma, emparada per Sanchis Guarner. Un altre d'aquells escriptors aleshores incipients fou Josep Maria Llompart, que, anys a venir, recordava així les primeres impressions que els va fer aquell desconegut, un matí d'hivern, a can Moll: “Parlava amb un accent que ens era estrany [...], ens somreia amb un somriure una mica irònic i molt acollidor, i caminava amb unes passes curtes, gairebé un pas de ball que donava a la seva figura uns discrets andamis de torero.” I continua: “L'‘anar a veure en Moll’ —sempre massa enfeinat, massa apressat— fou ben aviat substituït per l'‘anar a veure en Sanchis’, que mostrava cap a nosaltres una paciència benedictina.”

alter scott. La publicació de la correspondència entre intel·lectuals de primera línia ens permet de ficar el nas en passatges com aquest, escrit per a Joan Fuster, des de Palma, l'any 1956: “Amb tota raó has acceptat l'observació de Peers que el romanticisme valencià era d'antuvi de tipus Chateaubriand i no Walter Scott com el barceloní. Faç meua la teua apreciació que la Renaixença valenciana no fou filla del romanticisme valencià sinó influència directa dels poetes del Principat.”

set e. Va ser el setze de desembre de l'any 1981 quan moria a la ciutat de València Manuel Sanchis Guarner. I escrivia Francesc de B. Moll: “Amb ell desapareixia el millor filòleg romanista del País Valencià i un dels millors professors de la Facultat de Lletres de València, on la seva ensenyança haurà estat el millor preservatiu contra les teories indocumentades però insistents sobre la unitat de l'idioma que té el seu àmbit vital des de Salses fins a Guardamar i de Fraga a Maó.”

Núria Cadenes

Penseu que la societat valenciana ha respost adequadament al centenari Sanchis Guarner?

—És clar que no. La societat valenciana té una molt llarga llista d'oblits entre els quals el de don Manuel és un dels més imperdonables. Els actes commemoratius han estat només a l'àmbit universitari. Aquest estiu la Universitat Catalana de Prada li dedicà unes sessions acadèmiques; la de València acaba de realitzar-li un homenatge; l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana ha convocat un cicle de conferències per a l'octubre vinent; també la Universitat de les Illes Balears preveu reconeixement. Però, que jo sàpia, ni la Diputació, ni l'ajuntament de la ciutat, ni la Generalitat no tenen previst res. I això és molt trist, perquè Sanchis fou un treballador incansable guiat per l'objectiu principal de despertar-nos l'interès per conèixer i estimar la nostra llengua, la nostra història i la nostra cultura. No hi ha hagut mai al País Valencià ningú que s'haja dedicat amb més rellevància i passió a l'estudi de les nostres manifestacions col·lectives. I cap de les nostres institucions, tret de la Universitat, no vol reconèixer, per raons polítiques, la magnitud del personatge, considerat en els cercles il·lustrats “com un intel·lectual clàssic”.

—Com explicariu a algú que no el conegués qui fou Sanchis Guarner?

—Primer, li diria que fou un intel·lectual dedicat plenament a la cultura i a la dignificació del País Valencià. Podia haver tancat els ulls i haver-se dedicat exclusivament a les seues tasques professionals, però va optar per implicar-se totalment en el procés de recuperació històrica dels valencians. Fou “un home de ciència i un home de lluita” com el definí Joan Fuster. Fou el fundador de la filologia valenciana moderna, va escriure obres científiques d'una qualitat excepcional, i fou també un ciutadà exemplar, un home lleial als seus orígens que contribuï, en els moments de màxima tensió política, a la concòrdia civil entre valencians.

—Un intel·lectual de suplències?

—Potser sí. En condicions normals probablement s'hauria dedicat a les seues especialitats científiques: la fonètica, la dialectologia, la geografia lèxica i la història lingüística, però hi havia tants forats per tapar que no tingué més remei que omplir-los. Ara, crec que des de jove

“L’etapa final de la seua vida fou un infern”

Santi Cortés (el Puig, 1954) és doctor en filologia. Entre les seves obres (sobre l’exili valencià, el teatre de postguerra o la resistència cultural), es destaca també la biografia ‘Manuel Sanchis Guarner (1911-1981). Una vida per al diàleg’.

no volgué limitar-se en un àmbit estret d’investigació. I els models intel·lectuals que li serviren d’exemple –Josep Sanchis Sivera, Francesc de B. Moll i Menéndez Pidal– tots abastaven molts horitzons. D’“humanista de pit ample”, l’ha caracteritzat el professor Vicent Salvador, i té raó.

—Va ser “nebot del seu oncle”.

—Es va quedar orfe aviat i fou educat per l’oncle, Josep Sanchis Sivera, que era un personatge important dins la societat valenciana. Important com a eclesiàstic –era canonge de la Seu–, com a valencianista i com a erudit de renom. Era també membre corresponent de l’Institut d’Estudis Catalans, de manera que mantenia bones relacions amb intel·lectuals del

Principat: Pompeu Fabra, Jordi Rubió, Josep M. de Casacuberta. I era un gran humanista i un viatger recalcitrant. Crec que durant el temps que van viure junts el canonge va inculcar al nebot valors com la responsabilitat, el civisme, la conducta intel·ligent, l’adhesió a l’obra ben feta, la implicació valencianista. El cas és que Sanchis va considerar-se’n hereu i va recordar-lo sempre amb veneració.

—Més influències?

—La del seu amic, el menorquí Francesc de Borja Moll, i la del seu mestre, Ramón Menéndez Pidal. Del primer aprengué molta filologia: Moll era vuit anys més gran. Quan es conegueren ja havia fet publicacions importants i, sobretot, havia assumit l’acabament del

Diccionari català-valencià-balear, on Sanchis va treballar a la postguerra. El segon va despertar-li l’interès per especialitats lingüístiques que Sanchis va conrear, com ara la parla dels mossàrabs, la toponímia, el substrat, la formació de les llengües i, sobretot, la defensa de la unitat de cada idioma. Menéndez Pidal combaté la fragmentació dialectal de l’espanyol en terres americanes; Sanchis fou, com sabem, un acèrrim lluitador contra el secessionisme i l’escissió de la llengua catalana al País Valencià.

—Per què el va triar com a blanc de tantes amenaces, el blaverisme?

—Perquè don Manuel esdevingué símbol de la unitat de la llengua catalana i fou un dels representants més significats del valencianisme modern i democràtic. Li la tenien jurada perquè s’havia convertit en un individu descostat, contrari als seus orígens familiars, a qui no corresponia –això creien– liderar un moviment cultural d’esquerres. A més, es mantenia ferm en les seues conviccions, tenia una gran popularitat, era persuasiu. Llegir-lo significava prendre consciència i enorgullir-se de ser i parlar valencià. El van prendre com a víctima ideal.

—“Jo pense que el van matar, i no exagere”, va escriure Joan Fuster.

—En efecte, els blavers i la dreta espanyolista li complicaren la vida tant com van poder. Fou insultat, rebé cartes amenaçadores, veié interrompudes amb violència moltes conferències, no volgueren reconèixer-li els mèrits professionals, hagué d’enfrontar-se a individus sense qualitat humana i d’una capacitat inferior que, no obstant això, tenien la prerrogativa de decidir en qüestions vitals per a l’ensenyament i la normalització social del valencià, l’excloueren d’alguns centres de decisió, veié com dificultaven l’accés dels valencians a l’autonomia i com l’anticatalanisme s’estenia entre les capes populars. A més, la seua obra fou tergiversada i falsificaren la seua imatge pública. Veritablement, l’etapa final de la seua vida fou un infern. Per a acabar-ho d’adobar, el 1978 li enviaren una bomba. I dos mesos abans de morir fou assaltat i escridassat per un grup de blavers al seu despatx de la facultat. En un home com Sanchis, que havia patit dos infarts, el linxament moral a què fou sotmès no podia sinó acabar tràgicament.

Núria Cadenes